

Fortælling om et langt arbejdsliv for Ditte og Poul Ahm Havndal

Ditte og Poul Ahm fortæller.

Poul Ahm, født 15. marts 1924, og Ditte Ahm, født 21. juni 1934, ser tilbage på tiden fra 1950'erne, hvor parret stiftede bo, og især på Pouls arbejdsliv, hvor han bl.a. var møllersvend i 5 år på Lyshøj Mølle.

Poul var i sin tid på møllen eneste medhjælp hos møller Einar Madsen, der sammen med sin hustru Agathe, ejede møllen i årene 1924-1968. Herefter ophørte møllen som virksomhed.

I 1951 var ejeren af en større gård på egnen gået konkurs, hvilket ramte møller Madsen økonomisk hårdt, og han havde været nødsaget til at fyre sine møllersvende. Møllen blev nu alene drevet af familien, indtil Poul blev ansat 1. februar 1954.

Som nygifte overtog Ditte og Poul i 1953 en ejendom, beliggende i Hestehaven, af møllen for 15.000 kr. Den tidligere ejer var kommet i stor gæld til møllen, og han kunne ikke betale. Ejendommen var derfor blevet overtaget af møllen på tvangsauktion.

Desværre var ejendommen i dårlig stand, nærmest misrøgtet af den tidligere ejer, og en storm fra vest havde ødelagt meget. Det blev et stort og omfattende arbejde at gøre den beboelig for den lille familie. Bl.a. skulle skorstenen bygges op på ny og hele taget udskiftes, både med træværk og strå. Tømmer blev købt fra Aktieskoven til bjælker og spær, og hos Mads Hansen i Binderup kunne de fra nedlagt svinehus overtage spær, så fine som ny, og de passede lige bestemt til laden. Prisen var 10 kr. pr. kobbelt, der skulle bruges 9 stk.

Nu var der ikke brug for det indkøbte træ til spær og bjælker, men så lejede de Rasmus Hjorth til at køre træet ned til Hadsund Savværk, hvor det hele blev savet til brædder, der blev brugt til gavle. Stråtag fik de også fra naboen i Binderup. Poul takkede selv hele laden. Havde lært det derhjemme, og hans far kom hver dag og hjalp til med tækningen.

Den første dag, Poul var på møllen, kom mølleren ud og sagde:

- Nu skal vi jo lige rundt og se det hele, hvordan det fungerer og alt det der.

- Da vi så var færdige med det, sagde mølleren:

- Nu skal du have lært at lave en møllerknude, og det er bare lige en 'strik' omkring sækken, bare én gang rundt og så et ryk, så er den låst! Det er hurtigt at binde for en sæk, og det holder!

- Dengang jeg så havde fået det lært, skulle vi op og have møllevingerne i 'saks'. Mølleren gik foran og jeg kom bagefter, og så skulle jeg sætte den i gang, og når så den kom om igen, så skulle jeg holde den. Jeg syntes, at den var der. Det var den også for mig, men den var ikke for ham.

- Lidt længere til venstre, sagde han, og sådan blev vi ved.

- Nu er den der, sagde mølleren, nu kan du komme ned og se, hvordan den skal sidde bagfra og komme hen og se, hvordan den ser ud forfra!

- Det blev styret med reb, hvornår den skulle køre og stoppe igen. Så gik turen til motoren. Jeg skulle jo ned og lære den at kende, og starte den, og det var også nemt nok.

Hver morgen startede Poul med at smøre sølen (aksel) og krøjeværket (krans, der bevæger sig efter vindens retning), og i øvrigt passe den gamle motor godt. Selv om vingerne blev brugt, alt det man kunne, så skulle motoren altid være klar til at køre. Trætænderne i værket kunne sommetider blive så tørre, at de gik

løse, så måtte Poul rundt med en træhammer og slå dem fast. Faldt der sådan en tand ud, kunne den splitte det hele ad!

Poul var ikke som sådan i lære, men arbejdede som møllersvend, og hjalp til med alt det forskellige arbejde på møllen. Da der var gået 3 år, sagde mølleren:

- Ved du hvad, nu er du udlært.

- Ja, sagde Poul, det er jeg måske nok.

- Men du kan ikke få svendebrev, for du har ikke gået på skole, sagde mølleren.

- Det gør heller ikke noget, sagde Poul, det har jeg ingen brug for, og jeg er jo heller ikke udlært, for jeg har ikke lært at lave mel!

- Det skal du ikke spekulere på, det gør vi slet ikke på møllerne mere, det er forbi, var møllerens svar.

Bønderne fra egnen kom med hele læs korn ad gangen, bl.a. til grutning, og der var travlt på møllen. Kornet skulle vejes og renses for strå, sten og andet, alt kørt frem på sækkevogne, og siden ved hjælp af elevator flyttet på loftet, hvorfra det blev ledt ned i kværne og videre i sække. Der skulle blandes korn, vales korn til heste- og kreaturfoder, gruttes korn til grutning og bejdses sædekorn. Også korn til hønsefoder, blandet med dare og melo (røde kerner), og strandskaller, blev solgt i 10 kg-sække.

En væsentlig del af møllens omsætning var salg af gødning samt brændsel i form af koks og briketter. Det var faktisk i grovvareperioden, Poul var ansat på møllen, som var datidens foderstof-forretning, ligesom det foregik på Mercur i Havndal.

Også kraftfoder blev forhandlet. I begyndelsen kom det hjem i store flager (sojakager), som skulle knuses. Siden kom det hjem som færdigprodukt.

Møllen var som andre møller højt beliggende, og det kunne være svært for bønderne at køre til og fra møllen med de tungt læssede vogne, og ofte opstod der farlige situationer for kuskene. Også møllevingernes susen kunne forskrække hestene.

Der var ingen katte på møllen, men en f ..... masse mus! Så tog Poul to katte med hjemmefra.

- Er der noget ved det, de bliver jo bare syge, sagde mølleren, men dengang de havde været der et stykke tid, var der ikke flere mus! Kattene blev syge, men med god pleje reddede mølleren hankatten. Hunkatten gik til.

Selv om der ikke altid var så meget at lave, så var der altid nok at gå og kigge efter. Vedligehold af forskellige dele. Også med at lappe sække. En stabel på mindst 50 sække lå oppe på loftet.

- Sig mig engang, sagde Poul til mølleren, hvad ligger de der efter, de bliver jo ikke brugt?

- Jamen, musene har gnavet i dem, sagde han.

- De må da kunne lappes, siger Poul.

- Ja, det kan de da, vi kan få noget, der hedder Lynlap. Skal jeg få sådan noget hjem, gider du lappe dem?

- Ja, ja, det gør jeg da, sagde Poul, der er tit en stund til sådan noget. Det varede da heller ikke ret længe, så var alle sækkene lappede.

- Det var sandelig godt, sagde mølleren, sikke mange penge, jeg har sparet der!

Bag ved møllen var der et hønsehus.

- Det har jeg bygget det halve af, fortæller Poul. Agathe ville have hønsehuset lavet noget større, så hun kunne holde flere høns, og en dag spurgte møller Madsen, om Poul kunne mure.

- Ja, det kan jeg godt, og jeg fik det muret op, så huset blev dobbelt så stort. Det står deroppe endnu, det jeg har lavet. Den gamle halvdel er revet ned. Vi sad der i hønsehuset, når vi (Pensionistorkestret) spillede til Grundlovsfest på Lyshøj Mølle, og Folkedanserne optrådte.

En dag bad Agathe mølleren om at klippe nogle frugtbuske til. Mølleren svarede, at det måtte hun selv klare, hun skulle bare tage alle de gamle grene væk. Agathe spurgte Poul, om han godt ville gøre det for hende.

- Ja, det kan jeg godt, sagde Poul. Der var nok 10 buske, og da han var færdig, var der kun lige de nye skud tilbage. Alle de gamle grene var væk! Da Agathe så det, græd hun.

- Det skal du ikke græde over, du får måske ikke så mange bær, men dem du får bliver meget større, og du får lige så mange kilo. Det havde hun svært ved at tro på, men det var rigtigt.

Et år ville Agathe gerne have kartoflerne tidligt i jorden ude foran gødningslageret, og spurgte Poul, om han troede, det kunne gå an.

- Ja, det sker der ikke noget ved, men det kan jo godt være, at der bliver frostvejr engang, når de er kommet op, og det skal du altså regne med.

Kartoflerne kom godt i gang og stod så flotte! - Så kom frostvejret og alle lå de ned. Så græd Agathe igen! Og Poul trøstede:

- Det skal du ikke være ked af, nu bliver de godt nok sat tilbage, men de kommer igen, og det gjorde de også.

Den travleste tid var det, når bønderne skulle have lavet sædekorn. Der lå korn overalt på møllen, på loftet og i bunden, og det må en dag have syntes uoverskueligt for mølleren, da han svarede en mand, der ringede og spurgte, om han måtte komme med sædekorn: Ikk' for vores skyld!

Mercur kunne også lave sædekorn, så der kunne de jo køre til.

Lønnen var fra starten 90 kr. om ugen, stigende i løbet af de 5 år til 150 kr. om ugen. Da Poul havde været ansat i 4 år, ville han godt have noget mere i løn, men det kunne møller Madsen ikke gå med til. Efter endnu et år spurgte Poul igen, og kunne han ikke få mere nu, ville han rejse.

- Hvad får de på Mercur, spurgte Madsen. - 207 kr.!

- Så ville du jo tjene mere end mig, sagde han. Det mente Poul nu ikke kunne være rigtigt, og dermed stoppede hans tid på Lyshøj Mølle den 1. april 1959.

En afløser for Poul skulle findes. En ung mand, udlært møllersvend, søgte stillingen. Han gik omkring i møllen og så på det hele. Da mølleren på et tidspunkt blev kaldt til telefonen, spurgte han Poul:

- Er det ikke noget gammeldags noget, det her?

- Jo, sagde Poul, men det fungerer!

Møllersvenden blev ikke ansat – lønkravet var for højt.

Poul tænker tilbage på årene på møllen som en god tid. Møller Madsen, der desværre havde problemer med sine hofter og helst skulle lade sækkevognen stå, var en flink mand at arbejde for.

- Der var aldrig et ondt ord imellem os, fortæller Poul.

I samme forår, hvor Poul sluttede på møllen, flyttede familien, nu med 3 små børn, Frits, Henning og Tove, til Udbyover, hvor Helle senere blev født i 1962.

Til sammenligning med den smarte robot-støvsuger, som Ditte og Poul har megen glæde af nu, fortæller de, at Ditte i gamle dage

først fejede, og derefter var det ned på knæ og vaske gulvene. Mens de boede i Hestehaven, kom der engang en mand rundt og ville sælge vaskemaskine, der skulle gå på omgang i sognet i en form for andelsselskab. Man skulle selv hente og bringe den, når man havde brug for den. Det blev nu ikke til noget, for dyrt var det, og der var meget vasketøj med 3 små børn plus arbejdstøj og almindeligt hverdagstøj. Så Ditte fortsatte en tid endnu med vaskebrættet. Den første vaskemaskine, de fik i Udbyover, kunne både koge, skylle og vride tøjet!

Da det i løbet af de første par uger efter, at Poul var stoppet på Lyshøj Mølle, ikke var muligt at finde andet arbejde gennem Fagforeningen, tog Poul selv ud og fandt noget.

Det blev på Dania ved Danalith, et entreprenørselskab, som byggede for virksomhederne under Aalborg Portland-koncernen. Til at begynde med var Poul med til at binde jern i forbindelse med bygningen af store siloer. Et tungt arbejde, og Poul ville gerne have noget lettere. En makker var Jens Sørensen, Nebstrup. En dag kom formanden og kaldte på de to; der var noget, han ville vise dem. Der skulle laves et lager/skur, for der var ved at være mange folk i arbejde, og vi skal have en skurmand, sagde han. Det kunne Jens godt tænke sig at blive, men han fik at vide, at det var han for rask til.

- Nå, det er der ikke noget at gøre ved, svarede Jens, men så er det da lige noget for Poul! I løbet af få dage var det i orden, at Poul fik jobbet.

- Her kan du være, sagde formanden, og så skal du sætte hylder op, mange hylder! For der kommer mange ting!

Alt hvad der skulle bruges på byggepladsen af mindre ting, skulle der være plads til. Og der skulle også laves en stor kasse med

hylder indeni. Det var til øl og sodavand, for folkene kunne jo ikke selv hente det i Brugsen! Efterhånden kunne Poul også levere chokolade, tobak og cigaretter, selv cigarer (B-cerutter), som en kollega skaffede fra Hvims' tobaksforretning i Hadsund. Om vinteren kunne det være svært at holde øl og vand frostfri, men en indretning med en elektrisk pære løste problemet.

Sådan gik der 3½ år, hvor Poul udover sit væsentlige arbejde med at styre varelager og udlevere ting og sager til arbejdsfolkene, havde et bijob som købmand.

Det var ikke så ringe, for på en kasse øl tjente han 3 kr. og på en kasse sodavand 5 kr. Og de penge måtte han selv beholde.

Poul havde flere evner. Snart fandt tømrerne ud af, at han var god til at slibe, og så kom de med deres fukssvane. Der var 10-15 tømrere, og for hver sav fik Poul til en bajer.

Se, det var en anden tid! Da måtte man godt ta' en øl i arbejdstiden – og en smøg!

Allerede mens Poul arbejdede på møllen, havde han købt en knallert, en SCO. Den kunne jo sagtens bruges til at køre frem og tilbage på fra Hestehaven, men dengang han kom ned til Dania, var den ikke god nok, for den kunne ikke køre op ad Kongsdalbakken! Den kunne trædes, men efter et stykke tid på den måde, gik han ind til cykelhandler Juul i Havndal.

- Sig mig engang, har du ikke en, der er bedre end denne her?

- Jo, jo, du kan få en Everton. Der er 3 gear i, den kan slæbe dig op ad bakken!

Cykelhandler Juul lejede biler, motorcykler og knallerter ud.

- Der skal være mindst 3 biler til udlejning, ellers kan det ikke betale sig, sagde han.

I den sidste tid Poul var ansat ved Danalith, blev der i forbindelse med glideforskalling af siloer indført døgnvagt, man arbejdede med tolv timers skift. Den dag, hvor den lange arbejdsdag blev påbegyndt, blev helt forfærdelig for Ditte og børnene. De kunne da ikke forstå, hvor Poul blev af. Først ved midnatstid kom han hjem! - Det viste sig, at Poul havde ringet til en nabo og bedt ham give Ditte besked, men naboen havde glemte det!

Arbejdet ved Danalith ophørte ved udgangen af 1962, delvist på grund af frostvejr. Det frøs helt ned til 20 minusgrader. Så var der ikke noget at lave, og 'hele bundtet' blev fyret. Arbejdet med opførelsen af siloerne var tillige ved at være afsluttet.

Det var ikke så let at finde nyt arbejde. Poul forhørte sig flere steder, bl.a. på Dronningborg Maskinfabrik i Randers, men der var ikke noget at få.

Der kom til at gå 3 måneder uden arbejde for Poul, og det var ikke så let for familien. Poul tog på fjorden og fiskede, og købmanden var så flink at give dem kredit, helt til 500 kr. Senere kunne de sælge æg til købmanden, og snart var gælden ude af verden. Og deres kyllinger kunne de bytte for kød hos slagteren.

I foråret 1963 søgte fru Krogh på Fuglsøgård en mand til at passe køer, grise og kyllinger, og det arbejde fik Poul. Det blev han dog hurtigt træt af, og tog igen turen til Dronningborg Maskinfabrik, hvor han denne gang fik arbejde med det samme. Der arbejdede han i 14 år, hvoraf de første 7 som punktsvejsere, men efterhånden som maskinerne blev tungere og tungere, blev dette arbejde for hårdt for ryggen, og Poul var heldig at få et lettere arbejde i en ny kontrolafdeling, hvor han blev rigtig glad for at være.

De sidste 6 år af sit arbejdsliv var Poul beskæftiget på Nordfab i Assens, hvorfra han gik på efterløn som 60 årig i 1984.

I 1975 kom min familie og jeg til at kende Ditte og Poul rigtig godt. Da blev Ditte vores uvurderlige dagplejemor og hushjælp på alle måder i vort hjem. Hun blev hos os i 12 år!

Først var der Franz på 4 år og Flemming på 15 mdr. Senere i 1980 kom Søren til. Ditte kom hver morgen kl. 07.30 og passede dem alle 3, mens vi var på arbejde, sendte de store i børnehave/skole og ordnede alt fra vasketøj, strygning incl., rengøring og forberedelse af aftensmad. Franz og Flemming var kun lidt i børnehave, Søren slet ikke. Han havde det dejligt og roligt hjemme sammen med Ditte og af og til med legekammerater på besøg. Vi har i årene efter, Ditte stoppede hos os, alle fået et nært forhold til både Ditte og Poul. Især Søren er tæt knyttet til dem.

I dag bor Ditte og Poul i en dejlig bolig på Kirkevej i Havndal, og i dette forår kan de fejre 60 års ægteskab.

Denne fortælling er blevet til på foranledning af Lilian Christensen og Kirsten Nybro Metzker for Havndal Egnsarkiv på baggrund af interviews og samtaler med Ditte og Poul med det formål at bevare en historie fra vor egn.

Marts 2013 / *KNM*

